

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

THE CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF LEGISLATION ON PREVENTION AND COUNTERACTION OF DOMESTIC VIOLENCE

Пивоваров В.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Ілліна А.В.,

*студентка господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена кримінологічному аналізу законодавчих актів, спрямованих на імplementацію міжнародних стандартів протидії насильству згідно зі Стамбульською конвенцією. Проаналізовано основні законодавчі нововведення, їх доцільність та механізм реалізації. Зроблено висновок про існування можливості зловживання правами, що надаються цими законами, та відсутність у законах заходів для запобігання зловживань.

Ключові слова: домашнє насильство, кримінальна відповідальність, віктимізація, порушення конституційних прав, терміновий заборонний припис, обмежувальний припис.

Статья посвящена криминалогическому анализу законодательных актов, направленных на имплементацию международных стандартов противодействия насилию, закрепленных Стамбульской конвенцией. Проанализированы основные законодательные нововведения, их целесообразность и механизм реализации. Сделан вывод о существовании возможности злоупотребления правами, представляемыми этими законами, и отсутствии в законах методов для предотвращения злоупотреблений.

Ключевые слова: домашнее насилие, уголовная ответственность, виктимизация, нарушение конституционных прав, срочное запрещающее предписание, ограничительное предписание.

The article is devoted to the criminological analysis of legislative acts aimed at the implementation of the international standards of counteraction to violence, enshrined in the Istanbul Convention. The main legislative innovations, their feasibility and the implementation mechanism are analyzed. The conclusion is made that there is a possibility of abuse of the rights granted by these laws and the absence of funds in the laws to prevent abuses.

Key words: domestic violence, criminal liability, victimization, violation of constitutional rights, urgent injunction, restrictive prescription.

Постановка проблеми. Насильство в сім'ї – це одна із найсерйозніших форм порушення прав людини. Домашнє насильство вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається це питання. Це небезпечне явище добре відоме й нинішньому українському суспільству, що підтверджується даними соціологічних опитувань населення України, за яким майже половина населення відчула на собі різні форми домашнього насильства.

Стан опрацювання. Тема насильства в сім'ї в аспекті порушення прав людини розглядалася такими вченими, як К.Б. Левченко, Х.П. Ярмачі, Г.О. Христовою, В.О. Брижиком, Д.Г. Забродою, Л.С. Кобилянською тощо. Втім, вказана тематика потребує нових досліджень у зв'язку із імplementацією нових для України законодавчих стандартів.

Мета статті полягає у кримінологічному аналізі спроби імplementації іноземного законодавчого досвіду щодо запобігання сімейному насильству шляхом дослідження стану наукового розроблення проблематики, вивчення нормативно-правових джерел регулювання запобігання і протидії домашньому насильству.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство є проблемою світового масштабу та має багатовікову історію існування. Ця тема висвітлюється не тільки у наукових статтях, але й у кінематографі та у художній літературі, що підтверджує ідею про протидію насильству у сім'ї як один із важливих напрямів суспільного розвитку. Проблема насильства в сім'ї тривалий час була міцно прихована заборонам втручання держави в особисте та приватне життя осіб. Однак сучасна правова доктрина, міжнародне право та європейська конвенційна спадщина, сконцентрована в практиці Європейського суду з прав людини, однозначно стали на позицію, що основоположними правами кожної людини є невід'ємне право на життя, свободу та особисту недоторканість, повагу до її честі та гідності, а

заборона торгур, примусової праці та дискримінації становить основу правового статусу людини в цивілізованому суспільстві. Це означає, що будь-яка особа незалежно від статі, віку, стану здоров'я чи будь-яких інших чинників має право на ефективний захист від усіх форм та проявів насильства, при чому захист від насильства, що вчинюється з боку членів сім'ї чи інших близьких осіб, має бути не меншим, ніж від вчинення насильницьких дій з боку сторонніх. Такий підхід поклав на державу позитивні зобов'язання створити ефективну систему запобігання та протидії насильству в сім'ї, доступну для жертв такого насильства, спрямовану на захист їхніх інтересів та недопущення ревіктимізації [1].

Багатьма країнами було розроблено спеціалізовані нормативно-правові акти, що мають на меті попередження насильства у сім'ї та усунення спричинених наслідків від нього. В Україні основою для вирішення цієї проблеми став Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Але чимало з цих законів так і не змогли досягти поставленої мети через їх недосконалість регулювання цієї сфери та високій ступінь латентності таких злочинів. Можна з упевненістю сказати, що домашнє насильство займає одне з перших місць серед тих видів злочинів, про скоєння яких не інформують правоохоронні органи. Хоча донедавна і самими органами охорони правопорядку факти насильства у сім'ї не розглядалися як злочини, а вважалися суто подружніми справами, типовими проблемами або кризами, що притаманні кожній сім'ї.

Судова практика в Україні до останнього часу йшла іншим шляхом, визнаючи насильство в сім'ї малозначним адміністративним правопорушенням. Навесні 2016 року громадська організація «Ла Страда – Україна» спільно зі Швейцарською організацією DCAF у співпраці із Міністерством соціальної політики, Міністерством внутрішніх

справ та Національною школою суддів України розпочали дослідження щодо оцінки стану готовності системи кримінальної юстиції України до імплементації положень Стамбульської конвенції. Так, у рамках дослідження було проаналізовано 300 судових рішень (за 2015 та першу половину 2016 рр.), які було обрано у довільному порядку з Єдиного реєстру судових рішень з усіх регіонів України. У багатьох з проаналізованих судових вироків висновки про малозначущість події насильства в сім'ї базується, на думку судді, на тому, що подія не завдала «суттєвої суспільної шкоди та шкоди державним інтересам» [2].

Але варто зауважити, що відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [3]. У разі здійснення насильства у сім'ї відбувається порушення прав і свобод конкретної людини, створюється загроза життю особи, спричиняється шкода фізичному та психічному здоров'ю, яка в подальшому може негативно вплинути на життя потерпілої особи. Особливо тяжкі наслідки насильства завдає особистості дитини, яка стала його свідком або жертвою. Коли діти живуть у сім'ях, де чиниться насильство, у них порушується психіка, і не тільки тоді, коли кривдять їх особисто, а й тоді, коли змушуються з близьких їм людей (найчастіше, це їхні матері). Для хлопців-підлітків спостереження за насильством у сім'ї – один із чинників підліткових правопорушень і криміналізації в зрілому віці. Також поширеною є практика самосудів: жінки розправляються зі своїми сімейними кривдниками; захищаючи матір від нападів батька, підлітки можуть його вбити чи покалічити. Як бачимо, наслідки домашнього насильства торкаються не тільки потерпілих осіб, а й самих кривдників. Через це та через різні можливості у самозахисті осіб, вважаємо, потрібне і вкрай необхідне втручання з боку держави і суспільства.

Серед найважливіших питань попередження та протидії домашньому насильству є застосування юридичної відповідальності за скоєння проступків та злочинів у цій сфері. Так, законодавство деяких країн взагалі не передбачає відповідальності за скоєння насильства в сім'ї, що гальмує процес розв'язання цієї проблеми. У деяких країнах відповідальність настає за скоєння лише окремих форм насильства [4]. За статистичними даними — згвалтування в шлюбі визнається злочином лише в 51 країні світу; лише в 16 країнах чинне законодавство окремо класифікує злочини, пов'язані з сексуальною агресією, і лише в трьох (Бангладеш, Швеція і Сполучені Штати Америки) насильство стосовно жінок виділяється в окрему категорію злочинів; у Багатонаціональній Державі Болівія, Республіці Камерун, Республіці Коста-Ріка, Федеративній Демократичній Республіці Ефіопія, Ліванській Республіці, Республіці Перу, Республіці Румунія, Східній Республіці Уругвай та Боліварській Республіці Венесуела насильник може уникнути покарання, якщо запропонує жертві одружитися та отримає її згоду. Зарубіжний досвід у світлі розвитку ідей відновного правосуддя передбачає широкі можливості для застосування альтернативних заходів кримінального переслідування, зокрема, західні моделі впливу на осіб, які скоїли нетяжкі насильницькі злочини. Серед них можна назвати інститути: пробації (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії), Республіка Австрія, Федеративна Республіка Німеччина), медіації (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Федеративна Республіка Німеччина), трансакції (Королівство Бельгія, Королівство Нідерландів, Французька Республіка), застосування спеціальних консультативних програм (Сполучені Штати Америки, Республіка Ірландія, Ісландія, Королівство Норвегія, Королівство Данія), «прощення винного потерпілим» (Королівство Іспанія) тощо [5].

Таким чином, весь цивілізований світ безкомпромісний щодо домашнього насильства. Це явище не є проблемою окремої держави чи етнічної групи і саме тому цивілізований світ вирішив спільними зусиллями змінити ситуацію на краще. У 2011 році у Стамбулі Рада Європи розробила Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS No210, Стамбульська конвенція). Конвенцію підписали 47 країн Ради Європи, включаючи Україну, ратифікували 25 країн. Стамбульська конвенція – комплексний міжнародний акт, спрямований на захист, запобігання, судову відповідальність і вироблення стратегії в сфері протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Конвенція містить дієві механізми з протидії насильству, а також міжнародну систему контролю за її виконанням.

До 2018 року значним недоліком системи протидії та запобігання домашньому насильству в Україні було недостатнє впровадження концепції насильства в сім'ї в кримінальне право України, одним із наслідків чого виступала відсутність у кримінальному судочинстві офіційної статистики щодо випадків такого насильства. Але 07 січня 2018 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон про домашнє насильство) та 11 січня 2019 року набере чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (далі – Закон про внесення змін до КК і КПК). Прийняття законів дозволить імплементувати міжнародні стандарти протидії насильству, які визначені Стамбульською конвенцією, виконати Україною свою позитивні зобов'язання щодо попередження насильства у сім'ї, забезпечити комплексний підхід до запобігання та профілактики будь-яких форм насильства в сім'ї.

Отже, законодавчими нововведеннями насильство у сім'ї тепер криміналізоване. До Кримінального кодексу України введено статтю 1261, яка чітко визначає, що домашнє насильство – це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [6]. Тепер за вчинення домашнього насильства щодо подружжя чи іншої особи, з якою винний перебуває чи перебував у сімейних чи близьких до них стосунках, покарання призначається суворіше, ніж якщо потерпілою була б випадкова людина. Прикладом може слугувати притягнення до кримінальної відповідальності за згвалтування незнайомої особи за статтею 152 Кримінального кодексу України, за яким призначається покарання від трьох до п'яти років позбавлення волі [7]. А якщо жертвою гвалтівника стала його нинішня чи колишня дружина або особа, з якою він спільно проживає або проживав, то відповідно до Закону про внесення змін до КК і КПК пропонується призначення покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років [6]. Вважаємо, що така різниця у суворості покарання є виправданою, тому що злочини, скоєні у сім'ї найближчими людьми, яким довіряли жертви і від яких не очікували цього, безумовно, мають тяжчі психологічні наслідки, призводять до більших психологічних страждань та взагалі дискредитують інститут сім'ї як такий.

Також треба зауважити на революційному положенні щодо визначення самого поняття «згвалтування». Стаття 152 Кримінального кодексу України у попередній редакції визначала, що згвалтуванням є статеві зносини із засто-

суванням фізичного насильства, погрози його застосування або із використанням безпорадного стану потерпілої особи [7]. Законодавець вирішив взяти за приклад європейський підхід, за яким скоєння дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням у тіло іншої особи із використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи вже вважається зґвалтуванням [6]. У цьому вбачаємо прогресивний підхід і ось чому. Вибір варіанта поведінки під час насильницького посягання залежить не лише від обставин, що склалися, а, насамперед, від особистісних якостей потерпілої особи. Так, особа може чинити активний супротив кривднику, або ж може розгубитись та взагалі не вжити заходів для самозахисту. Під час розслідування справ про зґвалтування часто до потерпілих осіб виникає запитання про відсутність їх активних дій на протидію насильству. За допомогою нового підходу до визначення цього поняття вже не будуть сумніви для притягнення винних до кримінальної відповідальності: якщо відсутня добровільна згода на дії сексуального характеру, то це – зґвалтування.

Сфера дії законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству визначена статтею 3 Закону про домашнє насильство, у якій наводиться невичерпний перелік осіб, пов'язаних або не пов'язаних умовою спільного проживання. Але на наш погляд, такі спеціалізовані законодавчі акти будуть стосуватися жінок частіше, ніж чоловіків, тому що вони охоплюють певні нещодавно криміналізовані Законом про внесення змін до КК і КПК форми насильства, які трапляються лише з жінками (примусовий аборт, каліцтво жіночих геніталій) або такі форми насильства, що частіше трапляються з жінками, ніж з чоловіками (сексуальне насильство та зґвалтування, переслідування, сексуальне домагання, домашнє насильство, примусовий шлюб та примусова стерилізація). Позитивним кроком є те, що діти, на яких було спрямовано насильство, та які спостерігали за ним, тепер прирівнюються до потерпілих. Отже, таке нововведення є доцільним, тому що навіть спостереження за домашнім насильством може травмувати психіку дитини, негативно вплинути на її розвиток.

Законом про домашнє насильство передбачено створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – Реєстр) [8]. Завдяки Реєстру, нарешті, можна буде скласти картину про масштаб проблеми домашнього насильства в Україні. Однак, незважаючи на всі його переваги та користь, існування позитивного досвіду в інших європейських країнах, вбачаємо також і недоліки, пов'язані з таким:

- небезпека розголошення інформації та неоднозначність конфіденційності цього Реєстру: до нього має доступ лише певне коло осіб, але це коло є дуже широким (це тисячі осіб – від працівників сільських рад до працівників міністерств). Виникає питання про відповідальність особи, яка має доступ до цього реєстру, за розголошення відомостей, наявних у ньому;

- внесення даних про особу, яка повідомила про факт насильства у сім'ї, ставить під загрозу життя і здоров'я такої особи, бо кривдник таким чином буде знати через кого він притягнений до відповідальності за домашнє насильство;

- загроза дискримінації осіб, чії дані містяться в реєстрі, наприклад, безпідставне відмовлення у працевлаштуванні;

- стигматизація осіб, таких як «кривдник», «постраждала особа», «особа, що фактично донесла про факт домашнього насильства»;

- потенційна бюрократичність роботи реєстру: численне пересилання інформації, заповнення первинної документації тощо.

Таким чином, метою існування може так і не стати поліпшення допомоги постраждалим. Стамбульська кон-

венція говорить про необхідність збору даних, але йдеться про загальні дані, а не про персональні дані постраждалих осіб. Може статись ситуація, коли буде отриманий протилежний від очікуваного результат: потерпілі будуть замовчувати про факти домашнього насильства, аби не розголошувати інформацію про себе. Ймовірно, що саме тому законодавець передбачив внесення відомостей про особу, яка повідомила про домашнє насильство, та про постраждалу особу лише за їхньою згодою.

Також вищевказаним законом встановлюються спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, які будуть призначатися винним особам разом з основним покаранням. Зазначені заходи не є покараннями. За своєю суттю це заходи, що дозволяють державним органам швидко відреагувати на факти домашнього насильства, припинити його скоєння та усунути загрозу повторного насильства. Цими заходами є: терміновий заборонний припис стосовно кривдника, обмежувальний припис стосовно кривдника, взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи, направлення кривдника на проходження програми для кривдників [8].

Щодо термінового заборонного припису, то він буде вноситись кривднику строком до 10 діб уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного скоєння. На основі цього припису на особу може бути покладено зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборонено вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборонено в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [8]. Детальніше цей юридичний інструмент регламентований у ст. 25 Закону про домашнє насильство. Крім того, МВС України має розробити порядок внесення термінового заборонного припису.

Як бачимо, територіальним підрозділам Національної поліції України надано законодавцем дуже широкі повноваження для запобігання і протидії домашньому насильству. Втім, виникає запитання: чи вистачить Національній поліції досвіду для винесення термінових заборонних приписів? Адже Законом передбачено, що такі приписи можуть вноситись, як за заявою постраждалої особи, так і за власною ініціативою уповноважених працівників за результатами оцінки ризиків. За такої оцінки ризиків пріоритет має надаватися безпеці постраждалої особи. Оцінка ризиків має бути визначена у чіткій і зрозумілій формі, і за ступенем важливості у законі має бути процесуально оформлена. Залишається незрозумілим, за якою шкалою потрібно оцінювати такі ризики. Це питання видається найбільшою перешкодою, яка даватиме можливість більшості випадків домашнього насильства залишатись без належного реагування з боку державних органів та установ [9]. Окремої уваги заслуговує надання Національній поліції права проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчиненого акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи. І знову ж таки спосіб, у який поліцейським має бути оцінено ступінь загрози життю та здоров'ю постраждалим, як такий, що має ознаки невідкладного випадку, не визначено [8].

Треба зауважити, що Закон про домашнє насильство надає безпеці постраждалої особи пріоритет над майновими правами осіб на житло. Ця обставина привертає увагу науковців-кримінологів у контексті потенційного ризику зловживань правом. Так, наприклад, допускається можливість винесення термінового заборонного припису на перебування кривдника у житловому приміщенні, яке належить винятково йому, за умови, що таке

житло є місцем спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника. При цьому територіальні підрозділи Національної поліції України наділені повноваженнями застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо він відмовляється добровільно його залишити [8]. Це може створити можливість для зловживання своїми правами умовно «потерпілими особами». Наприклад, за попередньою змовою з посадовими особами Національної поліції систематично провокувати термінові заборонні приписи, незаконно позбавляючи особу права на користування власним житловим приміщенням. Формально така особа – «кривдник» має право потрапити до себе додому, а по факту – ні. Так, законодавством передбачена загальна норма про можливість оскарження його до суду в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України. Але все це займає тривалий час, і в рамках судової реформи суд може знаходитись досить далеко від місця події, чим і ускладнить таке оскарження. Також спірним є питання, що терміновий заборонний припис виноситься щодо особи, яка не визнана винною у скоєнні домашнього насильства у кримінальному провадженні чи справі про адміністративне правопорушення. Можливо, ця процесуальна дія має супроводжуватися складенням протоколу про адміністративне правопорушення за статтею 1732 Кодексу України про адміністративні правопорушення або ж внесенням відомостей про скоєння кримінального правопорушення за статтею 1261 Кримінального кодексу України до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Це питання потребує як науково-практичного, так і, можливо, законодавчого доопрацювання.

Обмежувальний припис виноситься судом на строк, що не може перевищувати один рік. Він може передбачати такі заходи: заборону перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; обмеження спілкування з постраждалою дитиною; заборону наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; заборону особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; заборону вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб [8]. Суду у своїй практиці не завжди виносять позитивні рішення щодо застосування обмежувальних заходів. Інколи вони відмовляють, тому що свою позицію щодо необхідності застосування певних обмежувальних заходів до кривдника у суді ще потрібно довести. Станом на 15 квітня 2018 року у Єдиному реєстрі судових рішень України рішень у цій категорії справ вже двадцять шість. У цих справах, як і з терміновим заборонним приписом, також можливі зловживання, які будуть порушувати право власності, визначене статтею 41 Конституції України. Наприклад, обмежувальний припис, спрямований на усунення перешкод у користуванні майном, що є спільною сумісною власністю, може бути підставою для передачі такого майна «потерпілій особі». Таким чином, ця особа може, наприклад, отримати автомобіль в одноособове користування під приводом, що потрібно возити хвору дитину на лікування. Варто зауважити, що Закон про домашнє насильство та Цивільний процесуальний кодекс прямо не передбачають можливості скасування обмежувального припису, зокрема, у разі визнання

особи невинуватою у скоєнні злочину чи адміністративного правопорушення. Тому наразі не зовсім зрозуміло, як необхідно буде діяти у такому разі. Видається, що можливим способом вирішення цього питання буде скасування рішення суду за нововиявленими обставинами.

Одним з найбільш складних питань для практичного застосування положень про обмежувальний припис є сфера його застосування та співвідношення з іншими подібними інститутами. Законом про внесення змін до КК і КПК передбачено доповнення загальної частини Кримінального кодексу України новим розділом «Обмежувальні заходи», які за своєю сутністю є подібними до заходів обмежувального припису та підлягають застосуванню до особи, яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, або звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання (стаття 91-1).

Отже, обмежувальні заходи – це, по суті, аналогічні до обмежувального припису інститути, які підлягають застосуванню до особи, яка підозрюється або яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, або звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання. Натомість в інших випадках застосуванню підлягає обмежувальний припис. Такими, зокрема, є випадки притягнення кривдника до адміністративної відповідальності та випадки, коли його ще взагалі не притягнуто до відповідальності та не повідомлено про підозру у скоєнні кримінального правопорушення [10].

Також новим законодавством передбачається взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи. Обов'язок з проведення цієї роботи покладено на Національну поліцію України. Процедура взяття на облік, зняття з обліку та проведення роботи має бути врегульовано порядком, який затверджується МВС України. На перший погляд, цей засіб впливу на кривдника не виглядає дієвим порівняно з приписами, але з точки зору судового захисту постраждалої особи, той факт, що кривдник перебуває на профілактичному обліку може зіграти свою важливу роль під час розгляду питання щодо винесення міри покарання або застосування до особи обмежень у вигляді обмежувальних приписів.

Імплементативний пакет законів містить у собі ще багато цікавих і спірних новел, відносно яких можна і варто дискутувати. Ознайомившись з текстом Стамбульської конвенції, можемо висловити думку, що наявних в Україні норм замало для ефективного захисту від домашнього насильства, що не останню роль відіграє профілактика цих явищ. Вважаємо, що навіть загальний огляд новел законодавства про протидію і запобігання домашньому насильству вказує на явно дискримінаційний характер останнього, оскільки часто йдеться про непропорційне обмеження прав осіб, гарантованих Конституцією України. Виникають сумніви і щодо доцільності та своєчасності введення кримінальної відповідальності за прояви домашнього насильства. Кримінологічні дослідження явища домашнього насильства у нашій країні справді показують сумну картину. Втім, історичний досвід людства свідчить, що навіть найбільш жорсткими заходами кримінально-правового характеру суспільної проблеми не вирішити, отже, і проблеми домашнього насильства теж не розв'язати цілком. Забезпечення рівності прав чоловіків і жінок у шлюбі, батьків та дітей тощо лежить здебільшого не в площині законодавчої неврегульованості, а в сфері соціально-економічних відносин. Зазначене стає підґрунтям як для застосування дискримінаційних дій щодо членів сім'ї, які, наприклад, тимчасово не працюють, непрацездатні за віком або внаслідок хронічних захворювань чи інвалідності, так і до їх мовчазної згоди на порушення їхніх прав та приховування таких фактів, адже ці люди позбавлені іншого виходу.

На нашу думку, більш корисним для гармонізації відносин в українських родинах було б проведення психологічної роботи з кривдниками, адже призначення покарання, зокрема у вигляді позбавлення волі, ніколи не допоможе розв'язати проблему сім'ї. Оскільки перевиховання особи з агресивною поведінкою в умовах установ виконання покарань є неможливим. І після повернення кривдника після відбуття покарання його інтеграція як у сім'ю, так і в суспільство у цілому значно ускладниться [11].

Таким чином, наразі Україна декларує нульову толерантність до домашнього насильства, визнає його суспільно небезпечність та за допомогою Закону про домашнє насильство і Закону про внесення змін до КК і КПК впроваджує нові підходи до протидії цьому соціальному явищу. Нині проблема домашнього насильства визнається грубим порушенням прав людини. Європейський суд підкреслює, що в державі може існувати скільки завгодно законів щодо протидії домашньому насильству, проте якщо вони не будуть забезпечені реальними механізмами їх застосування, ці закони не мають жодного сенсу. На рівні

Європейського суду з прав людини та Ради Європи в цілому визначено, що основною ціллю діяльності держави у сфері протидії домашньому насильству є забезпечення безпеки та захисту жертв такого насильства. Забезпечення прав жертв можливе через створення ефективної системи захисту і допомоги жертвам такого насильства [1].

Висновки. Прийняття Закону про домашнє насильство і Закону про внесення змін до КК і КПК – справді рішучий крок для зменшення випадків домашнього насильства. Але викоринити проблему повністю навряд чи вдасться. Справа в тому, що більшість жертв навіть не заявляють про такі злочини, а продовжують терпіти знушання. Втім, прийняті закони справді є суперечливими і по суті не вирішують проблему насильства в сім'ї, але принаймні надають шанси на дійове покарання (кару) кривдника. Втім, вищезазначені проблемні моменти застосування міжнародних норм запобігання насильству в сім'ї у правовому полі обумовлюють нагальну потребу науково-практичного доопрацювання цих норм, проведення перспективної кримінологічної експертизи в контексті забезпечення прав і свобод людини в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Судовий розгляд справ, пов'язаних з вчиненням насильства в сім'ї в Україні: проблеми відповідності міжнародним стандартам та шляхи вдосконалення: Науково-практичний посібник. Євсюкова М.В., Христова Г.О., Шаповалова О.А. та ін. / За заг. ред. Шаповалової О.А., Павлиш С.О. К.ТОВ «Компанія «Ваїте». 2011. 196 с.
2. Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: за результатами круглих столів: 16 червня 2016 року, Верховна Рада України; 29 червня 2016 року, ХНУВС. К. 2016. 140 с.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Ковальова О.В. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї: дис... канд. юрид. наук.: 12.00.07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право». Харківський нац. ун-т внутр. справ. Х., 2008. 238 с.
5. Колпакова Л.А. Насилие в семье: Виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». Казань, 2007. 26 с.
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5. Ст. 34.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
8. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 35.
9. Дузь Ю. Домашнє насильство. За зачиненими дверима. Юридична Газета. 23 січня 2017 р. № 2–3 (604–605). URL: <http://babich-law.com/images/pdf/2-3-18-yg-duz.pdf>
10. Простибоженко О. Заборонний і обмежувальний приписи: нові підходи у протидії домашньому насильству. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/12/14/167142.htm> (назва з екрану).
11. Стретович С. Сімейне право: Суспільними зусиллями. Журнал «Український юрист». 2018. № 1–2. URL: <http://www.jurist.ua/?article/1477>